

ชื่อหลักสูตร AI Governance & Ethics : หลักการจริยธรรม ธรรมาภิบาล และข้อกำหนด ในการประยุกต์ใช้ AI

โดย .นายสุขสันต์ ศรีสวัสดิ์.....
ตำแหน่ง.....นายช่างโยธาปฏิบัติงาน.....
หน่วยงาน.สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต.๑๐

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสำคัญของจริยธรรมและการกำกับดูแล AI ผ่านกรณีศึกษาต่างๆ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคม ธุรกิจ และชีวิตประจำวัน
๒. เพื่อทำความเข้าใจหลักการและแนวทางจริยธรรม AI ระดับสากล รวมถึงแนวทางที่ใช้ในประเทศไทย เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม
๓. เพื่อศึกษาแนวทางการกำกับดูแล AI ในองค์กร ตั้งแต่การวางโครงสร้างการบริหาร ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องไปจนถึงการบริหารความเสี่ยงจากการใช้ AI
๔. เพื่อเรียนรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ AI ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พร้อมทำความเข้าใจ ช่องว่างและแนวทางพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับการใช้ AI อย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ

สรุปรายละเอียดเนื้อหาของหลักสูตร

หลักสูตร AI Governance & Ethics : หลักการจริยธรรม ธรรมาภิบาล และข้อกำหนดในการประยุกต์ใช้ AI มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) มาใช้ในองค์กรอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ได้มุ่งเน้นเพียงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับ จริยธรรม ธรรมาภิบาล ความปลอดภัย ความเป็นส่วนตัว ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การนำ AI มาใช้ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลด ความเสี่ยงหรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อบุคคล องค์กร และสังคม

๑. กรณีศึกษา (Use Cases) และหลักการ AI การเรียนรู้เริ่มจากการทำความเข้าใจกรณีศึกษาการประยุกต์ใช้ AI หรือ Use Cases ซึ่งช่วยให้เห็นภาพว่า AI สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้อย่างไร เช่น การวิเคราะห์ข้อมูล การประมวลผลเอกสาร การให้บริการประชาชน การสนับสนุนการตัดสินใจ การคาดการณ์แนวโน้ม และการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้จำเป็นต้องพิจารณาทั้ง ประโยชน์และความเสี่ยงควบคู่กัน เนื่องจาก AI อาจสร้างผลลัพธ์ที่ไม่ถูกต้อง มีอคติ หรือสร้างผลกระทบต่อสิทธิและความเป็นส่วนตัวของบุคคลได้ ดังนั้น ก่อนนำ AI มาใช้ควรพิจารณาวัตถุประสงค์ของการใช้งาน ความเหมาะสมของข้อมูล ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น และผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของระบบ

๒. OECD AI Principles – หลักการสากล ๕ ข้อ หลักการของ OECD AI Principles เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาและการใช้ AI ที่น่าเชื่อถือ โดยเน้นหลักการสำคัญ ๕ ประการ ได้แก่

๑. Inclusive growth, sustainable development and well-being AI ควรส่งเสริมการเติบโตที่ทั่วถึง การพัฒนาที่ยั่งยืน และความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์
๒. Human-centred values and fairness การพัฒนาและใช้งาน AI ควรเคารพคุณค่าของมนุษย์ สิทธิมนุษยชน และหลักความเป็นธรรม รวมถึงไม่สร้างการเลือกปฏิบัติ

๓. Transparency and explainability การใช้ AI ควรมีความโปร่งใส สามารถให้ข้อมูลที่เหมาะสมเกี่ยวกับการทำงานของระบบ และทำให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถเข้าใจหรืออธิบายผลลัพธ์ได้ในระดับที่เหมาะสม
๔. Robustness, security and safety ระบบ AI ควรมีความมั่นคง ปลอดภัย เชื่อถือได้ และสามารถจัดการความเสี่ยงหรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้
๕. Accountability ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและใช้งาน AI ต้องมีความรับผิดชอบต่องานและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากระบบ หลักการดังกล่าวสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพิจารณาว่า AI ที่นำมาใช้นั้นมีความเหมาะสม น่าเชื่อถือ และรับผิดชอบหรือไม่

๓. Thailand AI Ethics Guideline – หลักจริยธรรม AI ของประเทศไทย ประเทศไทยได้มีแนวทางด้านจริยธรรม AI เพื่อส่งเสริมให้การพัฒนาและการประยุกต์ใช้ AI เป็นไปอย่างมีความรับผิดชอบ โดยมุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและสังคม ควบคู่กับการลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น แนวคิดสำคัญ ได้แก่ การใช้ AI โดยคำนึงถึงมนุษย์เป็นศูนย์กลาง การมีความเป็นธรรม ความโปร่งใส ความปลอดภัย การรักษาความเป็นส่วนตัว และความรับผิดชอบ หลักการเหล่านี้ช่วยให้องค์กรสามารถนำ AI มาใช้โดยไม่มุ่งเน้นเฉพาะประสิทธิภาพหรือความเร็ว แต่ต้องพิจารณาด้วยว่า การใช้ AI ส่งผลกระทบต่อบุคคลหรือสังคมอย่างไร

๔. ๗ หลักจริยธรรม AI หลักจริยธรรม AI เป็นแนวทางสำคัญในการทำให้ AI ถูกนำไปใช้ในลักษณะที่เคารพต่อสิทธิและคุณค่าของมนุษย์ โดยเนื้อหาครอบคลุมประเด็นสำคัญ เช่น

๑. ความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาที่ยั่งยืน AI ควรถูกนำมาใช้เพื่อสร้างประโยชน์และสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน
๒. ความเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ AI ไม่ควรสร้างผลลัพธ์ที่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอย่างไม่เป็นธรรม
๓. ความโปร่งใสและการอธิบายได้ ควรสามารถอธิบายแนวทางหรือเหตุผลของการใช้ AI และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้ในระดับที่เหมาะสม
๔. ความมั่นคง ปลอดภัย และความเป็นส่วนตัว ต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยของระบบและข้อมูล รวมถึงคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
๕. ธรรมาภิบาลข้อมูล ข้อมูลที่นำมาใช้พัฒนาและประมวลผลโดย AI ต้องได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม มีคุณภาพ และคำนึงถึงสิทธิของเจ้าของข้อมูล
๖. ความรับผิดชอบ ต้องกำหนดผู้รับผิดชอบต่อการพัฒนา การนำไปใช้ และผลกระทบที่เกิดจาก AI อย่างชัดเจน
๗. การควบคุมโดยมนุษย์ มนุษย์ควรมีบทบาทในการกำกับ ตรวจสอบ และตัดสินใจ โดยเฉพาะการใช้งาน AI ที่อาจส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อบุคคล

แนวคิดสำคัญที่ควรจำคือ AI เป็นเครื่องมือที่ช่วยมนุษย์ ไม่ใช่สิ่งที่ควรปล่อยให้ตัดสินใจโดยปราศจากการกำกับดูแล

๕. AI Governance คืออะไร? AI Governance คือ กระบวนการและระบบในการกำหนดแนวทางกำกับ ดูแล ควบคุม และบริหารจัดการการใช้ AI ภายในองค์กร เพื่อให้ AI ถูกนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ สอดคล้องกับกฎหมาย และลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น **AI Governance ไม่ได้หมายถึงการควบคุมเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ครอบคลุมตั้งแต่ นโยบาย บุคลากร กระบวนการทำงาน ข้อมูล เทคโนโลยี การบริหารความเสี่ยง การติดตามและประเมินผล**

ดังนั้น หากองค์กรต้องการนำ AI มาใช้อย่างจริงจัง ควรมีระบบกำกับดูแลที่ชัดเจน ไม่ใช่ให้แต่ละบุคคลนำ AI มาใช้โดยไม่มีแนวทางหรือข้อกำหนดร่วมกัน

๖. การกำหนดโครงสร้างการกำกับดูแล (AI Governance Structure) การกำกับดูแล AI จำเป็นต้องมีการกำหนด บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคลากรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น

- ผู้บริหารระดับองค์กร → กำหนดนโยบายและทิศทาง
- คณะทำงานด้าน AI → กำกับและพิจารณาการนำ AI มาใช้
- ฝ่ายเทคโนโลยี → ดูแลระบบและความปลอดภัย
- ฝ่ายกฎหมาย/กำกับดูแล → ตรวจสอบข้อกำหนดและข้อกำหนด
- ผู้ใช้งาน → ปฏิบัติตามแนวทางและรายงานปัญหาที่เกิดขึ้น

การกำหนดโครงสร้างดังกล่าวช่วยป้องกันปัญหา “ไม่รู้ใครต้องรับผิดชอบ” เมื่อ AI เกิดข้อผิดพลาดหรือสร้างผลกระทบ

๗. การกำหนดกลยุทธ์ในการประยุกต์ใช้ AI (AI Strategy) AI Strategy คือการกำหนด ทิศทาง และแผนการนำ AI มาใช้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร ก่อนนำ AI มาใช้ควรพิจารณา

- องค์กรต้องการแก้ปัญหาอะไร
- AI สามารถช่วยแก้ปัญหาได้หรือไม่
- ต้องใช้ข้อมูลประเภทใด
- มีความพร้อมด้านบุคลากรหรือไม่
- มีความเสี่ยงด้านข้อมูลและกฎหมายหรือไม่
- ผลประโยชน์ที่ได้รับคุ้มค่างบต้นทุนหรือไม่
- จะวัดผลความสำเร็จอย่างไร

หลักสำคัญคือ ไม่ควรนำ AI มาใช้เพียงเพราะเป็นเทคโนโลยีที่กำลังได้รับความนิยม แต่ควรเริ่มจากปัญหาหรือความต้องการขององค์กร แล้วจึงพิจารณาว่า AI เป็นเครื่องมือที่เหมาะสมหรือไม่

๘. การกำกับดูแลการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับ AI (AI Operation) เมื่อองค์กรนำ AI มาใช้งานแล้ว ต้องมีการกำกับดูแลตลอดกระบวนการ ไม่ใช่กำหนดนโยบายแล้วจบ ควรมีการ

- ตรวจสอบคุณภาพข้อมูล
- ตรวจสอบผลลัพธ์ของ AI
- ประเมินความเสี่ยง
- ติดตามประสิทธิภาพของระบบ
- ตรวจสอบความปลอดภัย
- บันทึกการใช้งานที่จำเป็น
- มีช่องทางรายงานปัญหา
- มีมาตรการเมื่อระบบเกิดข้อผิดพลาด
- ทบทวนและปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง

โดยเฉพาะการใช้ Generative AI เช่น ChatGPT หรือเครื่องมือสร้างเนื้อหาอื่น ๆ ผู้ใช้งานควรตระหนักว่า AI สามารถสร้างข้อมูลที่ดูน่าเชื่อถือแต่ไม่ถูกต้องได้ จึงควร ตรวจสอบข้อมูลก่อนนำไปใช้จริง และไม่ควรนำข้อมูลลับหรือข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่ควรเปิดเผยไปใส่ในระบบโดยไม่พิจารณาความเหมาะสม

๙. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ AI ในประเทศไทย การนำ AI มาใช้จำเป็นต้องพิจารณากฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ไม่ใช่พิจารณาเพียงความสามารถของเทคโนโลยี ตัวอย่างกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ (PDPA) เกี่ยวข้องกับการเก็บ ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล หาก AI มีการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปประมวลผล ต้องพิจารณาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
- พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ผิดกฎหมายในระบบคอมพิวเตอร์และการนำข้อมูลเข้าสู่ระบบในลักษณะที่กฎหมายกำหนด
- พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เกี่ยวข้องกับการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของระบบสารสนเทศและการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์
- กฎหมายลิขสิทธิ์ เกี่ยวข้องกับการนำผลงาน รูปภาพ ข้อความ โปรแกรม หรือข้อมูลของผู้อื่นมาใช้ รวมถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเนื้อหาโดย AI

ดังนั้น ก่อนนำ AI มาใช้งานจริงควรพิจารณาว่า ข้อมูลที่ใช้ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ ใครเป็นเจ้าของข้อมูล ใครมีสิทธิใช้ข้อมูล และผลลัพธ์จาก AI มีผลกระทบต่อบุคคลอื่นหรือไม่

ประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม

๑. **ตนเอง** ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักจริยธรรมและธรรมาภิบาลในการใช้ AI สามารถตระหนักถึงความเสี่ยงจากการใช้ AI โดยเฉพาะเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล ความปลอดภัย ความถูกต้องของข้อมูล และความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดจาก AI รวมถึงสามารถใช้งาน AI เป็นเครื่องมือช่วยในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

๒. **องค์กร** สามารถนำหลักการ AI Governance มาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาการนำ AI มาใช้ในหน่วยงาน โดยคำนึงถึงความเหมาะสม ความปลอดภัย ความคุ้มค่า และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ช่วยลดความเสี่ยงจากการใช้ AI อย่างไม่เหมาะสม และสนับสนุนให้องค์กรสามารถนำเทคโนโลยี AI มาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานได้อย่างมีความรับผิดชอบ

๓. **ต่อสาธารณะ** การนำ AI มาใช้อย่างมีจริยธรรมและมีธรรมาภิบาลจะช่วยให้การให้บริการประชาชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ขณะเดียวกันยังช่วยคุ้มครองสิทธิ ความเป็นส่วนตัว และความเป็นธรรมของประชาชน ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นต่อการใช้เทคโนโลยี AI ของหน่วยงานภาครัฐ

การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน

สามารถนำองค์ความรู้จากหลักสูตรมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยี AI มาเป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น การช่วยจัดทำหรือเรียบเรียงเอกสาร การสรุปข้อมูล การค้นหาแนวทางหรือองค์ความรู้ การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และการช่วยสนับสนุนการจัดทำเนื้อหาสำหรับการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ การนำ AI มาใช้จะต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและผลลัพธ์ทุกครั้งก่อนนำไปใช้งานจริง โดยไม่ควรพึ่งพาผลลัพธ์จาก AI โดยปราศจากการตรวจสอบโดยมนุษย์

นอกจากนี้ สามารถนำหลัก AI Governance มาใช้ในการพิจารณาก่อนนำ AI มาใช้กับงาน โดยประเมินวัตถุประสงค์ ความเหมาะสมของข้อมูล ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัย และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหลีกเลี่ยงการนำข้อมูลราชการ ข้อมูลส่วนบุคคล หรือข้อมูลที่เป็นความลับเข้าสู่ระบบ AI โดยไม่ผ่านการพิจารณาถึงความเหมาะสมและมาตรการรักษาความปลอดภัย

ในด้านการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ ความรู้ด้าน AI Ethics ยังสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำข้อมูลและให้บริการประชาชน โดยต้องคำนึงถึงความถูกต้อง ความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความรับผิดชอบ เพื่อให้การนำ AI มาใช้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานและประชาชนอย่างแท้จริงด้านการสื่อสารและการประสานงาน จะเลือกใช้ช่องทางดิจิทัลให้เหมาะสมกับลักษณะของงาน เช่น การสื่อสารผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ การประชุมออนไลน์ และการแลกเปลี่ยนเอกสารดิจิทัล โดยจะคำนึงถึงคุณภาพ ความชัดเจน และความเหมาะสมของข้อมูล รวมถึงตระหนักถึงร่องรอยดิจิทัลที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้งาน

นอกจากนี้ จะนำแนวคิดด้าน Digital Disruption มาใช้ในการปรับปรุงวิธีการทำงาน โดยเปิดรับเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลใหม่ ๆ ที่สามารถช่วยลดขั้นตอน ลดระยะเวลา ลดการใช้เอกสาร และเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตลอดจนพัฒนาตนเองและเรียนรู้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

แหล่งที่มา

หลักสูตร : AI Governance & Ethics : หลักการจริยธรรม ธรรมาภิบาล และข้อกำหนดในการประยุกต์ใช้ AI

วิทยากร/ผู้ให้ความรู้ : ดร.ศักดิ์ เสกขุนทด

หน่วยงานที่จัดอบรม : สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล (TDGA)

รูปแบบหลักสูตร : (TDGA e-Learning)

ช่วงเวลาการฝึกอบรม : ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๙